
МАТІЙЧУК К.Д.,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних
мов, Вищий державний навчальний
заклад України «Буковинський
державний медичний університет»
м. Чернівці, Україна

МОРАРАШ Г.В.,

кандидат філологічних наук
доцент та завідувач кафедри,
соціальних і гуманітарних дисциплін
Приватний вищий навчальний заклад
«Буковинський університет»
м. Чернівці, Україна

КОСТИНЮК Я.І.,

магістр, учитель іноземної мови
Борщівської загальноосвітньої школи
I ступеня, Снятинський район,
Івано-Франківська область, Україна

ШЛЯХИ, СПОСОБИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

The article analyzes the ways and methods of influencing the formation of learning motivation in students of higher educational institutions. The role of problem-based learning, which ensures the development of students' creativity, has been described. The characteristic of differentiation in the learning process that promotes motivation of students with various levels of knowledge has been presented. The peculiarities of technical means of teaching in the formation of motivation in learning a foreign language have been highlighted. The role of the personality of the teacher in the learning process has been underlined.

Key words: foreign language, learning motivation, problem-based learning, differentiation, technical means of teaching.

У статті аналізуються способи та методи впливу на формування мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів. Описано роль проблемного навчання, яке забезпечує розвиток

творчості студента. Подається характеристика диференціації навчання, що сприяє мотивації студентів з різним рівнем підготовки. Виокремлено особливості технічних засобів навчання у формуванні мотивації при вивченні іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, мотивація навчання, проблемне навчання, диференціація, технічні засоби навчання.

В статье анализируются способы и методы влияния на формирование мотивации к обучению студентов высших учебных заведений. Описана роль проблемного обучения, которое обеспечивает развитие творчества студента. Дается характеристика дифференциации обучения, что способствует мотивации студентов с различным уровнем подготовки. Выделены особенности технических средств обучения в формировании мотивации при изучении иностранного языка.

Ключевые слова: иностранный язык, мотивация обучения, проблемное обучение, дифференциация, технические средства обучения.

Актуальність дослідження. Для вивчення іноземної мови як і для будь-якого іншого заняття, людині потрібна мотивація. Студенти повинні мати бажання працювати, тобто мати інтерес до вивчення мови. Саме тому важливим є знайти шляхи та способи зацікавити студентів працювати наполегливо та досягати поставлених цілей.

Стан дослідження проблеми. Дослідженню мотиваційного компоненту навчальної діяльності та вивченню засобів його формування присвячені роботи А. Вербицького, А. Єпіфанцевої, Н. Савотіної, та ін. Обґрунтовувалася необхідність та робилися спроби дослідити шляхи і методи формування мотивів навчання такими дослідниками як В. Асєєв, М. Гамезо, С. Григор'ян, А. Маркова, Л. Непомняща, Г. Щукіна та ін.

Спробуємо проаналізувати, чим і як вплинути на мотивацію студентів до навчання.

Метою статті визначено аналіз методів та способів впливу на мотивацію до навчання студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основних результатів дослідження. Перш за все викладач повинен знати як методично правильно провести сучасне заняття іноземної мови. Таке заняття повинно будуватися відповідно до обраної викладачем системи навчання, бути спланованим з урахуванням комунікативної спрямованості в ході реалізації практичної мети навчання іноземної мови, мати сприятливий психологічний клімат, залучати кожного студента до активної діяльності, включати

завдання, які готують студенти до самостійної роботи, за допомогою необхідних засобів створювати навчальні ситуації для навчання усного мовлення, читання та письма, знімати втому та напругу за допомогою навчальних ігор та мати нормальний активний темп.

Дослідженням доведено, що мотивація навчальної діяльності студента залишається в центрі досліджень науковців. Мотивація не тільки спрямовує і регулює діяльність, але є і фундаментом, ядром структури особистості. Науковець М. Солдатенко зазначає, що вона виступає «одним з найважливіших чинників у реалізації самостійної пізнавальної діяльності, управління навчально-пізнавальною діяльністю студента» [9, с. 23]. Що ж спонукає студентів до вивчення іноземної мови? Дослідниця С. Ісаєва вважає, що «однією з причин є потреба, а якщо потребою є оволодіння іноземною мовою, то вона стає мотивацією до її засвоєння, що і спонукає студентів до навчальної діяльності» [5, с. 253].

Існує ряд способів активізації внутрішньої активності студентів під час виконання ними іншомовної навчальної діяльності. Ці способи можна групувати з врахуванням факторів активізації. Якщо фактором активізації є смисловий зміст іншомовної навчальної діяльності студентів, то основними способами стимуляції внутрішньої активності студентів виступає вирішення мовою життєво правдоподібних комунікативно-мовленнєвих завдань (інсценування діалогів в ситуаціях, обговорення проблемних питань, постановка завдань на оцінку когось або чогось). Якщо фактором активізації є іноземна мовна форма, то основними способами стимулювання внутрішньої активності студентів буде використання іноземних віршів, пісень або образних зворотів іноземної мови. Якщо фактором активізації є засоби навчання, то основними способами стимулювання внутрішньої активності студентів буде використання матеріалів, які походять із країни, мову якої вивчаємо (іноземних газет, книг, журналів та іншого роздаткового матеріалу). Якщо фактором активізації є форма навчальної роботи, то основними способами стимулювання внутрішньої активності студентів будуть самостійне виконання завдання, або виконання навчального завдання в формі парної або групової роботи. В разі, якщо фактором активізації виступає психолого-педагогічні особливості роботи, то основні способи стимулювання внутрішньої активності студентів включатимуть забезпечення відповідності змісту навчального заняття розумовому розвитку студентів, індивідуалізацію навчальних завдань та похвалу студента.

Дослідники вважають, що основним внутрішнім мотивом навчання є пізнавальний інтерес, таким чином основним завданням викладання іноземної мови є розвиток пізнавальної діяльності студентів в сфері іноземної мови.

Пізнання є діяльністю, яка скерована на вирішення певного завдання. Початковим моментом є проблемна ситуація. Проблема ситуація появляється в тому випадку, коли людина в ситуації проблеми, яку вирішує, не може пояснити

новий факт з допомогою знань, якими володіє, або виконати дію попередніми, знайомими способами, і повинна знайти новий спосіб дій.

При розробці моделі пізнання виділяють два джерела проблем: спрямованість індивіда на пізнання конкретних ситуацій дійсності і його готовність до активної взаємодії з цими ситуаціями. Під час вивчення іноземної мови від викладача вимагається вміння стимулювати процеси пізнання та взаємодії, скеровувати в потрібне русло і організовувати на їх основі проблемні ситуації, які є головним вихідним поняттям концепції проблемного навчання.

Вміння самому постановити і вирішити проблему показує рівень сформованості самостійності мислення студента, який має бути вже сформований.

Саме проблемне навчання дає викладачу можливість проводити цілеспрямовану роботу з оволодіння студентами всією системою творчих розумових дій (аналізом, синтезом, порівнянням та узагальненням), що призводить до вироблення творчого типу мислення.

Науковець М. Гохлернер виділяє два основних види проблемних завдань, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів.

1. Екстралінгвістичні задачі, до яких відносяться різні навчальні завдання, що пов'язані із засвоєнням та переробкою інформації, одержаної іноземною мовою.

2. Лінгвістичні задачі, до яких відносяться всі завдання, метою яких є не безпосереднє оволодіння мовною діяльністю, а оволодіння мовними формами та їх значеннями [3, с. 31].

Наука виділяє в мисленні дві функції: формально-логічну і творчу. Творчий аспект мислення є обов'язковим компонентом творчої діяльності студента. Творчий процес відбувається в кілька етапів. Перший етап пов'язаний з мотиваційними факторами, з бажанням вирішити певну проблему, яка задана ззовні або сформульована самостійно. Для цього потрібно вміти працювати з науковою літературою, виділити головне, проводити аналогію. Наступним етапом є вирішення поставленої проблеми. На заключній стадії здійснюється робота з формування отриманих результатів, опису способу вирішення, і самооцінка.

На кожному етапі мислення в його творчій функції є нероздільним компонентом творчої діяльності. Тому особливу увагу треба приділяти розвитку вміння творчо мислити. Студенти, які вивчають іноземну мову, постійно вирішують мисленнєві задачі. Для формування й розвитку вмінь і навичок пізнавальної діяльності студентів з іноземної мови науковці виділяють логічні і конструктивні пізнавальні задачі.

Логічні задачі привчають студента доводити, переконувати, мислити логічно. Вирішення конструктивних задач пов'язане з певним розміщенням матеріалу, з розробкою композиції в цілому і в співвідношенні частин.

Пізнавальну діяльність наближає до пізнавальних особливостей студента

індивідуальний підхід, який виражається в індивідуалізації та диференціації навчання.

Індивідуалізація навчання є такою формою організації навчального процесу, при якій мета і методи її реалізації змінюються в залежності від вихідного рівня мовленнєвої підготовки студентів. Диференційоване навчання передбачає взаємопов'язане навчання різних видів мовленнєвої діяльності, але з різним рівнем складності завдань для різних категорій студентів.

Диференційований підхід «передбачає створення для кожного студента таких умов, за яких він не втратив би віри в свої сили, працював би стабільно відповідно до своїх можливостей протягом усього періоду навчання» [2, с. 95].

У вищому навчальному закладі диференційований підхід можна застосувати в навчанні іноземної мови до усного мовлення, читання, письма та ін. Диференційований підхід об'єднує такі компоненти як диференційований підхід до матеріалів навчання, диференційований підхід до особистості учня та диференційований підхід до прийомів навчання.

Дослідниця Т. Паничок пропонує кілька етапів щодо організації диференційованої підтримки пізнавальної активності студентів у вивченні іноземних мов.

Перший етап – діагностичний. Його мета – «спонукання соціально-пізнавальної потреби того, хто навчається, до активної пізнавальної діяльності» [7, с. 111]. Викладач повинен визначити у навчальній групі типологічні підгрупи студентів, надати їм диференційовану допомогу, підвищити рівень особистісної самооцінки «слабких» студентів та формувати потреби в самостійній пізнавальній діяльності.

Другий етап організаційно-педагогічної діяльності з реалізації диференційованої підтримки розвитку пізнавальної активності особистості – організаційно-установочний. Головне завдання – «інтенсивне формування в студентів методів і засобів самостійної пізнавальної діяльності» [7, с. 113]. Викладач повинен розробити засоби та методи, які сприяють залученню до активної пізнавальної діяльності всіх категорій студентів; розробити дидактичні матеріали для оперативного управління диференційованим навчанням; розробити варіанти узгодження групової та фронтальної форм організації роботи на занятті; розвивати взаємний контроль, взаємне навчання, взаємодопомогу в самоуправлінні. Активізує інтелектуально-пізнавальну діяльність студентів і парна робота, яка в комунікативному та інтелектуально-пізнавальному аспектах становить пошуково-творчий процес.

І заключний етап особистісної творчої самореалізації студентів – самостійна навчальна діяльність. На цьому етапі змінюється змістовне наповнення навчальних завдань пошуково-творчого змісту (зростає питома вага інформації в поєднанні з проблемно-пошуковою). «Індивідуальна самостійна робота стає основним засобом особистісно-пізнавального становлення студента завдяки

своєму здебільшого пошуково-творчому характеру» [7, с. 115].

Таким чином, організація навчального процесу, методичні засоби і фактори, які використовуються в ньому, ґрунтуються на теоретичних засадах, на педагогічній інтуїції викладача, але не завжди враховуються мотиваційні ресурси того, хто навчається. Проте саме характер мотивації визначає ефективність засобів і факторів, які використовуються викладачем у навчальному процесі. Єдність мотивації навчання і навчальної діяльності має важливе значення, на думку Т. Левченко, «мотивація повинна розглядатися як процес, що спрямовує, регулює і активізує діяльність суб'єкта навчання» [6, с. 22]. Стимулювати бажання вчитися можна за допомогою правильно організації умов навчання, вибору методів, форм репрезентації навчального матеріалу, створення набору курсів, спецкурсів з певних тем, проблем, рівнів мови, щоб мотивуюча привабливість свободи альтернативного вибору відповідала очікуваній цінності.

Існують безліч шляхів і засобів формування стійких пізнавальних інтересів і мотивів. Звертаємо увагу на такий із них, вироблений практикою, як застосування в навчальному процесі інформаційних технологій, зокрема комп'ютера. Комп'ютер допомагає навчити студентів «правильної інтонації тексту, засвоїти навички техніки читання, збільшити індивідуальний темп читання, сформувати уміння користуватися словником, довідковою літературою, самостійно вибирати із тексту інформацію, поділяючи її на головну і другорядну» [2, с. 97].

В своїй роботі В. Дричик підкреслює, що «технічні засоби навчання надають викладачу можливість побудувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента» [4, с. 5]. Диференційований підхід до студентів з допомогою комп'ютера можна застосовувати і у випадку визначення домашніх завдань. «Використовуючи електронну пошту, викладач може реалізувати диференційований та індивідуальний підхід у навчанні, розсилаючи на електронну адресу кожного його персональне домашнє завдання» [8, с. 7].

Не можемо не наголосити, що в час пандемії технічні засоби навчання стали найосновнішим джерелом отримання доступу до навчання. Дистанційне навчання надає різноманітні можливості залучення студентів до розвитку їхньої пізнавальної активності.

Потрібно підкреслити ігрові методи, які активізують мислення й поведінку студентів; задіюють в навчальний процес; є емоційними і творчими; вчать самостійно приймати рішення; викликають бажання набувати уміння і навички за відносно короткий термін. Головною метою таких навчальних ігор вважається формування уміння поєднати теоретичні знання та практичну діяльність. Практика показує, що оволодіти вміннями і навичками можна лише тоді, коли сама людина буде достатньою зацікавлена і докладатиме певних зусиль.

Особистість викладача теж впливає на активність і успішність студентів. Його стиль спілкування, поведінки, його вміння і бажання спрямовувати і сти-

мулювати діяльність студентів, допомагаючи в разі необхідності й підтримуючи, дозволяє створити сприятливі умови для їхнього психологічного комфорту. Викладачу потрібно намагатися створювати з студентами доброзичливі, відкриті та емоційно-насичені відносини у процесі навчання. Це допоможе формувати особистість студента та його ставлення до товаришів. Крім цього, важливим для викладача є уміння спонукати до праці. Щоб сформувати в студента мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності, для викладача важливо уміти визначити, які аспекти мотиваційної сфери у студента не сформовані, і які психолого - педагогічні засоби впливу він повинен використати.

На переконання Т. Левченко, найбільш ефективними стимулами у навчанні є новизна інформації, бажання оволодіти новими знаннями, складним, незрозумілим з першого погляду матеріалом, систематизувати, класифікувати, упорядкувати, осмислити його, зрозуміти думки, ідеї, підходи, погляди інших, які приваблюють своєю незвичайністю, оригінальністю, можливість використання набутих знань для реалізації своїх здібностей, інтересів, потреб, цілей, підвищення компетентності і впевненості в собі [6, с. 68].

Підвищення рівня мотивації до навчання безпосередньо пов'язане з чітким розумінням студентами зв'язку цих робіт із майбутньою практичною діяльністю. У зв'язку із зазначеним необхідно брати до уваги педагогічні чинники, які впливають на виникнення стійкої мотивації навчальної діяльності, до яких, за Л. Бойченко, належать: зміст навчального матеріалу; організація навчальної діяльності; стиль педагогічної діяльності викладача; колективні, групові форми навчальної діяльності; оцінка навчальної діяльності студента в безособовій формі, у порівняльній динаміці [1, с. 3].

Висновки з даного дослідження. Для належної організації навчально-пізнавальної діяльності потрібно забезпечити студентів необхідними засобами. Проте, які б прийоми і методи формування мотивації навчання, підвищення інтересу до навчально-пізнавальної діяльності ми не застосовували на заняттях і ззовні, треба пам'ятати, що вся робота викладача повинна бути спрямована на розвиток особи студента. Зміст освіти повинен включати знання, які допомагають стати успішними в житті, вирішувати особисті проблеми, ставати впевненишими. Кожен студент повинен бути активно та успішно задіяним в навчальному процесі за допомогою диференційованих навчальних завдань. Навчально-виховний процес повинен бути так побудований, що студент стає повністю відповідальним за свої успіхи і невдачі.

Список використаних джерел:

1. Бойченко Л. Мотивація навчальної діяльності (методичний семінар-тренінг із використанням методів інтерактивного навчання) / Л. Бойченко //

- Завуч. – 2007. – № 11 (445). – С. 1–8.
2. Венгринович О. Застосування диференційованого підходу до організації процесу навчання іноземної мови у вищій школі/ О. Венгринович// Вісник Львівського університету . – Серія педагогічна. – Вип. 15. – Част 2. – Львівський національний університет імені І. Франка, 2001. – С. 95–98
3. Гохлернер М.М. Про місце проблемного навчання у процесі викладання іноземної мови/ М.М.Гохлернер// Іноземні мови. – Вісник Харківського університету. - № 111. – Вип.7. – Харків «Вища школа» 1974. – С.30-35
4. Дричик В. Комп'ютерні технології на уроці/ В. Дричик// English, №1 (385) January 2008. – С. 4 – 6.
5. Ісаєва С. Д. Формування пізнавальної активності студентів у процесі навчання іноземної мови / С. Д. Ісаєва // Науковий вісник Національного аграрного університету.– К., 2006. – Вип. 99. – С. 251–254.
6. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах : [моногр.] / Т. І. Левченко. – Вінниця : Нова Книга, 2002. – 510 с.
7. Паничок Т. Диференційний підхід при вивченні іноземної мови у вузах/ Т.Паничок// Лінгводидактичні аспекти навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. – Міжнародна науково – практична конференція. – Тернопіль, 2004. – С. 111 – 118.
8. Скалій Л.І. Використання інформаційних технологій у формуванні професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов/ Л.І.Скалій// Іноземні мови (науково – методичний журнал). - № 4, 2003. – С. 5 – 9.
9. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: [моногр.] / М. М. Солдатенко. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 198 с.

Transliteration of References:

1. Boichenko L. Motyvatsiya navchal'noyi diyal'nosti (metodychnyy seminar-treninh iz vykorystannyam metodiv interaktyvnoho navchannya) (Motivation of educational activity) Zavuch. – 2007. – № 11 (445). – P. 1–8. [in Ukrainian]
2. Venhrynovych O. Zastosuvannia dyferentsiiovanoho pidhodu do orhanizatsiï protsesu navchannia inozemnoi movy u vyshchii shkoli (Application of a differentiated approach to the organization of the process of teaching a foreign language in higher education) Visnyk Lvivskoho universytetu. – Seria Pedahohichna. – Vypusk 15. – Chastyna 2. – L'vivskiyi national'nyi universytet imeni I. Franka, 2001. – P. 95-98. [in Ukrainian]
3. Hohkhlerner M. Pro mistse problemnoho navchannia u protsesi vykladannia inozemnoi movy (About the place of problem-based learning in the process of teaching a foreign language) Inozemni movy. – Visnyk Kharkivs'koho universytetu. - № 111. – Vypusk 7. – Kharkiv «Vyshcha shkola» 1974. – P.30-35. [in Ukrainian]

4. Drychuk V. Kompiuterni tehnolohii na urotsi (Computer technology in class) English, №1 (385), January 2008. – P. 4 – 6. [in Ukrainian]
5. Isaieva S. Formuvannia piznaval'noi aktyvnosti studentiv u protsesi navchannia inozemnoi movy (Formation of cognitive activity of students in the process of teaching a foreign language) Naukovyi visnyk Natsional'noho ahrarnoho universytetu. – Kyiv, 2006. – Vypusk 99. – P. 251–254. [in Ukrainian]
6. Levchenko T. Rozvytok osvity ta osobystosti v riznykh pedahohichnykh systemakh (Development of education and personality in different pedagogical systems). – Vinnytsia: Nova Knyha, 2002. – 510 p. [in Ukrainian]
7. Panychok T. Dyferentsiinyi pidkhid pry vyvchenni inozemnoi movy u vuzakh (Differential approach in the study of a foreign language in universities). – Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsia. – Ternopil', 2004. – P. 111 – 118. [in Ukrainian]
8. Skalii L. Vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii u formuvanni profesiinoi kompetentsii maibutnioho vchytelia inozemnykh mov (The use of information technology in the formation of professional competence of future teachers of foreign languages) Inozemni movy (naukovo-metodychnyi zhurnal). - № 4, 2003. – P. 5 – 9. [in Ukrainian]
9. Soldatenko M. Teoriia i praktyka samostiinoi piznaval'noi diial'nosti (Theory and practice of independent cognitive activity). – Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M.P.Drahomanova, 2006. – 198 p. [in Ukrainian]

MATIICHUK Kvitoslava Dmytrivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages, Higher State Educational Institution of Ukraine “Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi, Ukraine
E-mail: kvitka0510@gmail.com

KOSTYNIUK Yaroslava Ihorivna,

Master's Degree, Foreign Language Teacher of Borshchiv Elementary School, Borshchiv, Ukraine

MORARASH Halyna Volodymyrivna,

Associate Professor and Head of the Department of Social Sciences and Humanities, Private Higher Educational Institution “Bukovinian University”, Chernivtsi, Ukraine

WAYS, METHODS AND TECHNIQUES OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF LEARNING MOTIVATION